

проблематикою завдань НТСЕР. Ще одна зміна має стосуватись кадрових питань органів державної влади: Міністра соціальної політики України; голови Державної служби зайнятості України; голови Пенсійного фонду України; голови Державної інспекції України з питань праці – врахування думки спільних представницьких органів профспілок та організацій роботодавців. І останнє, але не менш важливе, затвердження Національну Академію державного управління при Президентові України як основну наукову та навчальну установу з питань соціального діалогу, яка буде відповідати за розроблення навчальних програм у сфері соціального діалогу разом з Міністерством освіти і науки України, оскільки розвиток соціального діалогу як науки або навчальної дисципліни знаходиться на початковому етапі становлення.

Список використаних джерел:

1. Окунькова Л.А. Конституции государств Европейского Союза / Л.А. Окунькова//М., 1997. - С. 423-450.
2. Конституція Французької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.conseil-co>.
3. Constitution of Romania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.3>.
4. Національна рада стала дійсним членом Міжнародної асоціації соціально-економічних рад і подібних до них інституцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confed.org/ua/printvers>.
5. What is the National Economic and Social Council (NESC)? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nesc.ie/en/our-organisation/about-n/>.
6. Регламент Національної тристоронньої соціально-економічної ради від 20 лютого 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntser.gov.ua/page1/page10/22>.
7. Українська частина Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС розпочинає роботу від 10 листопада 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eap-csf.org.ua/778/>.
8. Питання секретаріату Національної тристоронньої соціально-економічної ради: Указ Президент України від 30.05.2012 № 366 / Офіційний вісник України. – 2012. - № 366. – Ст. 1600;
9. План заходів на 2014 рік із реалізації Пріоритетних напрямів діяльності Національної ради на 2013-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntser.gov.ua/page1/page10/79>.
10. Місцеве самоврядування – основа сталого розвитку України / Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко; за ред. С. В. Загороднюка. - К., 2014. – 243 с.

УДК 349.2

Курбанов Б.Б.,

помічник судді Ковпаківського районного суду м. Суми

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ СУДДІВ

У статті з'ясовано зміст поняття «нормативно-правове регулювання», визначено систему нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано містять положення щодо захисту трудових прав суддів та здійснено їх аналіз.

Ключові слова: *правове регулювання, трудові права, захист трудових прав, праця суддів.*

В статті встановлено содержание понятия «нормативно-правовое регулирование», определена система нормативно-правовых актов, которые прямо или косвенно содержат положения по защите трудовых прав судей и осуществлено их анализ.

Ключевые слова: *правовое регулирование, трудовые права, защита трудовых прав, работа судей.*

The article established concepts of "regulatory regulation", defined regulatory and legal system assembly, which directly or indirectly consists rules for protection labour rights Against трудових human judges and carried out their analysis.

Keywords: *legal regulation, labor rights, protection of labor rights, the work of judges.*

Нормативно-правове регулювання є основним інструментом ефективної реалізації будь-яких задекларованих прав та гарантій, що визначені в Конституції України. Відсутність такого регулювання або ж існування його тільки формально призводить в більшості випадків до підвищення рівня беззаконня та корупції. Що ж стосується саме

захисту трудових прав суддів, то в цьому випадку нормативно-правове регулювання останніх це не тільки необхідність, а й інструмент дотримання рівноваги в суспільстві, реалізації справедливого правосуддя, це також інструмент гарантування безпеки суддів як суб'єктів трудових правовідносин, їхніх сімей від беззаконня, корумпованості та чиновницького свавілля, які наразі притаманні національній судовій системі.

Для початку зазначимо, що окремі аспекти захисту трудових прав суддів досліджували у своїх працях відомі вчені такі, як: Н.Б. Болотіна, В.Я. Буряк, В.С. Венедіктов, В.В. Жернаков, С.І. Запара, В.В. Лазор, Т.Г. Маркіна, М.І. Іншин, П.Д. Пилипенко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.Г. Ротань, М.П. Стадник, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева та ін.

Метою статті є дослідження нормативно-правового регулювання трудових прав суддів. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання: надати визначення поняттю «нормативно-правове регулювання», визначити систему нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано містять положення щодо захисту трудових прав суддів та проаналізувати кожен з них.

Враховуючи те, що захист трудових прав суддів, як і будь який інститут трудового права, має певний механізм правового регулювання, для початку зазначимо, що нормативно-правове регулювання являє собою вплив нормативно-правових приписів на існуючі суспільні відносини, що здійснюється для реалізації соціально-економічних завдань та досягнення соціально-корисних цілей, через систему інструментів впорядкування, розвитку та охорони. При цьому правове регулювання захисту трудових прав суддів на сучасному етапі здійснюється за допомогою системи нормативно-правових актів, які в своїй сукупності складають нормативно-правову базу. До системи правового регулювання захисту трудових прав суддів належать як міжнародні стандарти (загального і спеціального характеру), так і національне законодавство (загальне і спеціальне).

Так, варто відзначити, що Міжнародне співтовариство приділяє особливу увагу захисту трудових прав громадян, в тому числі і суддів. Так, серед міжнародних норм загального характеру в сфері захисту трудових прав як усіх працівників так і окремої її категорії – суддів особливе значення відіграють Загальна декларація прав людини [1], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [2], прийняті Генеральною Асамблеєю ООН. Захист трудових прав працівників, в тому числі і суддів здійснюється і Європейським судом з прав людини, створеному у 1959 як один з елементів встановленого з прийняттям Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. При цьому провідне місце серед міжнародних інституцій, покликаних здійснювати такий захист, посідає Міжнародна організація праці (далі – МОП) [3]. Відтак з моменту свого створення у 1919 р. МОП прийняла конвенції та рекомендації, що охоплюють практично всі питання у світі праці. Так, Конвенція № 122 «Про політику в галузі зайнятості» 1964 р. проголошує активну політику держав у сприянні повної продуктивної і вільно обраної зайнятості працездатного населення. Не менш важливим міжнародно-правовим актом є Конвенція № 105 «Про скасування примусової праці» 1957 р. держави-учасники зобов'язуються скасувати примусову або обов'язкову працю і не вдаватися до будь-якої її форми. У ряді актів МОП передбачений захист від незаконного звільнення працівника. Так, Конвенція № 158 «Про припинення трудових відносин» 1982 закріплює, що звільнення можливе лише за наявності законних підстав, пов'язаних із здібностями чи поведінкою

працівника або визнанням виробництва банкрутом. Також у нормотворчій діяльності МОП активне місце займає закріплене в конвенціях положення про захист права людини на відпочинок і права на регулювання робочого часу. Зокрема, Конвенція № 14 «Про щотижневий відпочинок в промисловості» 1921 встановила принцип, що протягом кожних семи днів період відпочинку включає не менше 24 послідовних годин. Конвенція № 132 «Про оплату праці (переглянута)» 1970 р. ввела норму про те, що щорічна оплачувана відпустка повинна становити три тижні або більше.

Аналізуючи міжнародно-правові акти, також варто відмітити, що з питань захисту прав людини на отримання заробітної плати МОП прийняла ряд конвенцій і рекомендацій, що стосуються встановлення державного мінімуму зарплати (наприклад, Конвенція № 131 «Про встановлення мінімальної заробітної плати» 1970 р.), рівної оплати за рівноцінну працю чоловіки і жінки (Конвенція № 100 «Про рівну винагороду» 1951 р.), охорони заробітної плати (Конвенція № 95 «Про охорону заробітної плати» 1949 р., що зобов'язує держави забезпечити систематичну виплату заробітної плати). Отже, з наведеного слідує, що серед значної кількості міжнародних організацій саме Міжнародна організація праці здійснює нормотворчу діяльність з метою захисту трудових прав працівників. Переважна більшість конвенцій та рекомендацій цієї організації в певній мірі спрямовані на захист трудових прав найманих працівників. При цьому варто відзначити, що хоча на суддів поширюються основні засади загального права, все ж таки праця суддів регулюється спеціальним законодавством, яке конкретно визначає та закріплює трудові права суддів та право на їх захист.

В свою чергу серед міжнародних норм спеціального характеру варто назвати: Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями № 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року, Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя 1983 року, Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією № 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, Загальна (Універсальна) хартія суддів, схвалена Міжнародною асоціацією суддів 17 листопада 1999 року, Висновок Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 18 жовтня 2010 року, Європейська хартія про статус суддів 1998 року, та ін..

На національному рівні одне з основних місць у регулюванні захисту трудових прав суддів серед норм загального характеру займає Конституція України, котра хоча і містить норми загальної дії, проте стосується кожного працівника, права якого порушені. Зокрема, пропонуємо розглянути вказане право на захист суддів у порівнянні з іншими працівниками. Так, в Основному Законі нашої держави передбачено можливість захисту трудових прав, зокрема відповідно до 44 статті Конституції України проголошено [4]: ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Однак, хоча норми Конституції України і поширюються на всіх працівників, в даному випадку вказана норма не стосується суддів, оскільки ч. 3 ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає, що суддя не може належати до професійної спілки, виявляти прихильність до них, брати участь у мітингах, страйках [5] обмежуються: 1) колективне трудове право судді на свободу об'єднання у профспілки, складовими якого згідно нормам законодавства України є право вільно створювати профспілки і вступати до вже існуючих (або не

вступати до них); право таких організацій вільно здійснювати свою діяльність, створювати національні федерації та конфедерації; право національних федерацій або конфедерацій засновувати міжнародні організації чи приєднуватися до таких; право на ведення колективних переговорів з метою укладення колективних угод рівня держави; 2) право на страйк. Проаналізувавши вищевикладене, можна підкреслити, що трудові права суддів дещо обмежені в частині можливості проведення страйків як достатньо поширеного явища в цивілізованих країнах. Позбавляти суддів такого способу реалізації захисної функції своїх трудових прав вбачається нам дещо необдуманим кроком з позиції законотворців. Особливість статусу суддів потрібно підкреслювати наданням їм більших можливостей по відстоюванню своїх прав та інтересів у сфері трудового законодавства, а не навпаки – звужуючи такі можливості.

Наступним нормативно-правовим актом загального характеру, який відіграє неабияку роль у вирішенні питання щодо захисту трудових прав суддів є Кодекс законів про працю. Так, за Кодексом законів про працю, Україна забезпечується рівність трудових прав усіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин [6]. Вказаним нормативно-правовим актом забезпечується і захист прав кожного працівника. При цьому особливістю правового регулювання захисту трудових прав працівників, в тому числі і суддів є те що права працівників захищені починаючи зі вступу в трудові правовідносини і закінчуючи їх припиненням.

При цьому варто відзначити і те, що Кодекс законів про працю України встановлює також право на судовий захист прав працівника у випадку наявності трудового спору з питань поновлення на роботі, відмові у прийнятті на роботу, за відсутності комісії по трудових спорах, для деяких категорій працівників – з питань звільнення, зміни дати і формулювання причини звільнення, переведення на іншу роботу, оплати за час вимушеного прогулу і накладання дисциплінарних стягнень тощо. Частина 4 статті 249 зазначеного Кодексу, спори, пов'язані з невиконанням власником або уповноваженим ним органом обов'язків, розглядаються у судовому порядку [6]. Що ж стосується нормативно-правового регулювання захисту прав суддів в частині звільнень та переведень, то чинним законодавством уповноважені два органи здійснювати вказані дії щодо суддів - Вища кваліфікаційна комісія суддів України - щодо суддів місцевих та апеляційних судів; Вища рада юстиції - щодо суддів вищих спеціалізованих судів та суддів Верховного Суду України.

В продовження нашого дослідження також варто відзначити, що суддя, як особливий суб'єкт службово-трудова відносин та його трудові права захищаються державою. Відтак, серед норм спеціального характеру, які регулюють захист трудових прав суддів на національному рівні основне місце займає Закон України «Про судоустрій та статус суддів» [5]. Варто відзначити, що даний Закон був загалом позитивно оцінений Венеціанською комісією, як такий, що наближає систему правосуддя в Україні до європейських та світових стандартів. Проте, також цією Комісією було висловлено ряд зауважень, що стосувались дублювання положень одного і того ж змісту у різних частинах закону, також було зазначено, що судова реформа не може обмежуватись тільки законодавчим рівнем і потребує глибоких та докорінних змін на рівні Конституції. На нашу думку, цей Закон містить багато позицій, що роблять посаду судді «керованою» політичними провладними силами та в

певній мірі знижують ступінь незалежності судді як гаранта правосуддя. В Законі України «Про судоустрій та статус суддів» потрібно було б якомога більше знизити рівень залежності суддів від впливу Президента України та Верховної Ради як факторів керування та дестабілізації ситуації в судочинстві на чиюсь користь.

Щодо захисту трудових прав суддів, то відповідно до норм вказаного нормативно-правового акту кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону [5]. Також статті вказаного Закону України передбачають, що вчинені у зв'язку із службовою діяльністю судді посягання на його життя і здоров'я, знищення чи пошкодження його майна, погроза вбивством, насильством чи пошкодженням майна судді, образа чи наклеп на нього, а також посягання на життя і здоров'я близьких родичів судді (батьків, дружини, чоловіка, дітей), погроза їм вбивством, пошкодженням майна тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом. При цьому визначено, що суддя має право на забезпечення засобами захисту, які йому надаються органами внутрішніх справ [5]. Зазначена гарантія захисту життя та здоров'я судді є позитивним моментом в системі захисту трудових прав суддів. Це, в першу чергу, пояснюється тим, що суддя як суб'єкт трудових правовідносин, відчуваючи захист себе та своєї сім'ї, зможе об'єктивно, фахово та неупереджено розглядати справи та виносити рішення по суті, а також зможе гідним чином протистояти тиску та залякуванню з боку третіх осіб, що так поширено наразі у вітчизняній судовій практиці. Проте, знову ж таки, слід зазначити, що ефективним цей механізм захисту буде тільки за умови здійснення реальних кроків та заходів на практиці.

Наступним, не менш важливим серед норм спеціального характеру є Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-ХІІ, яким передбачено систему особливих гарантій державного захисту працівників судових органів, а саме Розділ II містить спеціальні заходи безпеки [7]. Також, відповідний законодавчий акт розмежовує діяльність органів які приймають рішення про вжиття (ст.14); які здійснюють заходи забезпечення безпеки (ст.15); визначає їх права і обов'язки (ст.18); встановлює відповідальність за невиконання передбачених обов'язків (Розділ IV). Таким чином, зазначений Закон, посилюючи захист суддів додатковими спеціальними гарантіями, сприяє повноцінній реалізації суддів своїх трудових прав та гарантій їх захисту у випадку порушення.

Захист суб'єктивних трудових прав судді знаходить своє закріплення і в п. 4 Постанови Верховного Суду України «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві» від 18.06.1999 року №10, де міститься положення про те, що: «Відповідно до ст.16 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та ст.22 Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» у разі надходження письмової чи усної заяви особи, яка має право на державний захист, за наявності загрози життю, здоров'ю, житлу чи майну цієї особи або її близьких родичів голова суду або суд, у провадженні якого перебуває справа, зобов'язаний негайно прийняти постанову (ухвалу) про застосування заходів безпеки» [8]. Дана постанова, на нашу думку, є дуже актуальною у теперішніх умовах зростання криміногенної ситуації в країні на тлі погіршення економічної ситуації, а відтак і зростання соціального напруження. Суддя, як гарант справедливості та неупередженості, повинен відчувати постійний захист себе та своїх рідних, тиск на

яких прямо залежить від професійної діяльності судді, від виконання ним своїх безпосередніх трудових функцій. Отже, ця Постанова є одним із найважливіших документів, що захищає суб'єктивні трудові права суддів.

Особливої уваги серед норм спеціального характеру на національному рівні потребує і Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 № 1188-VII [9], який визначає правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості. Вкрай важливо, щоб реалізація положень, які прописані в цьому Законі була реалізована на практиці, не залишилась популістичними заявами, які так поширені у вітчизняній політичній сфері. Адже наділення суддів як суб'єктів трудових правовідносин особливими повноваженнями та правами, а також додатковими захистом при порушенні цих же прав посилює увагу з боку решти суспільства за ефективною та прозорою їх роботою.

Отже, аналізуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що нормативно-правове регулювання трудових прав суддів відіграє ключову роль в ефективному та дієвому механізмі функціонування трудових правовідносин. Від своєчасного та доцільного застосування важелів такого регулювання залежить баланс інтересів усіх суб'єктів таких відносин, гарантії реалізації прав та свобод як працівників так і роботодавців. Що ж стосується конкретно нормативно-правового захисту вказаних прав суддів, то питання стоїть дуже гостро та актуально. Ґрунтовне вивчення та дослідження регулювання такого захисту необхідне для забезпечення ефективного функціонування судової гілки влади загалом в країні. Судді, як суб'єкти трудових правовідносин, набувають як загальних прав та обов'язків так і специфічних, які визначаються та регулюються спеціальними нормативно-правовими документами.

Список використаної літератури:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 // Голос України. – 2008. - № 236
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/995_042
3. Офіційний сайт Міжнародної організації праці. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., / Додаток до N 50 /
7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 11, ст.50
8. Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.06.1999 № 10. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/sh99>
9. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 № 1188-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 23. – стор. 2039. – стаття 870